

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО

Котвяковський Ю.О.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правосуддя

Сумського національного аграрного університету

Кулібаба О.О.,

аспірант

Сумського національного аграрного університету

УДК 347.44

DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2021.1.2>ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СТРОКІВ У ПРОЦЕДУРІ
ЗМІНИ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАЛЬНИКА ЗА ІНІЦІАТИВОЮ СПОЖИВАЧА

Науково-технічний розвиток створив такі умови для існування людства, за яких невід'ємним складником життя кожної людини є необхідність у забезпеченні її електричною енергією. Споживання електроенергії людиною здійснюється опосередковано (шляхом використання матеріально-технічних засобів, для функціонування яких необхідна електрична енергія). У сучасних умовах важко уявити нормальне функціонування людства без використання електроенергії. З огляду на це, важливе місце у сфері утвердження та забезпечення прав і свобод людини посідає здатність споживача електричної енергії реалізувати своє право на вільний вибір електропостачальника.

Проблемні аспекти формування ринку електричної енергії були предметом наукових досліджень В.В. Вербинського, С.В. Казанського, О.В. Кириленка. Безпосередньо питанням правового регулювання у сфері електроенергетики присвячені праці Ю.В. Ващенко, В.В. Коробкіної, М.М. Кузьміної, В.В. Мушенка, Л.О. Панькової, В.О. Тімашова та інших.

Трансформаційні процеси та євроінтеграція нашої держави призводять до розширення меж її міжнародного енергетичного співробітництва та конвергенції.

Відповідно до положень Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами – з іншого, сторони домовилися продовжувати та активізувати співробітництво у сфері енергетики з метою підвищення енергетичної безпеки, конкурентоспроможності та стабільності, що є необхідним для просування економічного зростання та досягнення прогресу в напрямі

ринкової інтеграції, зокрема й шляхом поступового зближення в енергетичному секторі та через участь у регіональних ініціативах щодо співробітництва у сфері енергетики [1, с. 106].

Україна на виконання зобов'язань щодо Третього енергетичного пакета Європейського Союзу запровадила нову модель ринку електричної енергії шляхом ухвалення Закону України «Про ринок електричної енергії». За цією моделлю ринок електричної енергії повинен функціонувати так: 1) ліквідується єдиний покупець та продавець електроенергії – Державне підприємство «ЕНЕРГОРИНОК»; 2) продаж електричної енергії відбувається як на підставі двосторонніх угод, так і на організованих сегментах ринку: ринку «на добу наперед», внутрішньодобовому ринку та балансувальному ринку; 3) запроваджені норми щодо питання поділу компаній за напрямками розподілу та передавання електроенергії.

Таким чином, нова модель ринку електроенергії розподіляє компанії на такі, що генерують електроенергію, які її транспортують, а також продають безпосередньо споживачеві. Відокремлення діяльності з розподілу та постачання електроенергії означає, що відтепер обленерго не зможуть розподіляти електроенергію та постачати її споживачам. Постачання електроенергії виділяється в окремий бізнес. На думку аналітиків, це відповідає європейським стандартам та створює умови для конкуренції [2].

Закон України «Про ринок електричної енергії» (далі – Закон) визначає правові, економічні та організаційні засади функціонування ринку електричної енергії, регулює відносини, пов'язані з виробництвом, передаванням, розподілом, купівлею-продажем, постачанням електричної

енергії для забезпечення надійного та безпечно-го постачання електричної енергії споживачам з урахуванням їх інтересів, розвитку ринкових відносин, мінімізації витрат на постачання електричної енергії та мінімізації негативного впливу на навколишнє природне середовище.

Підставою для постачання електричної енергії споживачеві є укладений між ним та електропостачальником договір, що визначає умови постачання електроенергії. При цьому обов'язковою умовою є дотримання електропостачальниками правил роздрібного ринку.

Функціонування ринку електричної енергії здійснюється на конкурентних засадах. Одним із ключових принципів функціонування ринку електричної енергії є вільний вибір електропостачальника споживачем.

Так, відповідно до пункту 2 частини 1 статті 58 Закону споживач має право змінювати електропостачальника на умовах, визначених цим Законом та правилами роздрібного ринку.

Стаття 59 Закону встановлює, що зміна електропостачальника здійснюється за ініціативою споживача на безоплатній основі у порядку, визначеному правилами роздрібного ринку, та має бути завершена у строк не більше трьох тижнів із дня повідомлення таким споживачем про намір змінити електропостачальника [3].

Правила роздрібного ринку електричної енергії затверджені постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП), від 14.03.2018 № 312 (далі – Правила).

Пунктом 1.1.1. Правил урегульовуються взаємовідносини, які виникають під час купівлі-продажу електричної енергії між електропостачальником (електропостачальниками) та споживачем (для власного споживання), а також їх взаємовідносини з іншими учасниками роздрібного ринку електричної енергії. Такими учасниками є: електропостачальники, оператор системи передачі, оператори систем розподілу, зокрема й оператори малих систем розподілу, споживачі, основні споживачі, субспоживачі, виробники електричної енергії, які підпадають під визначення розподіленої генерації, та інші учасники ринку, які надають послуги, пов'язані з постачанням електричної енергії споживачеві з метою використання ним електричної енергії на власні потреби. Правила є обов'язковими для всіх учасників роздрібного ринку [4].

Розділом VI вказаних Правил регулюються питання порядку зміни електропостачальни-

ка. Так, визначено, що споживач реалізує своє право на зміну електропостачальника шляхом укладення нового договору про постачання електричної енергії споживачеві з новим електропостачальником.

Відповідно до пункту 6.1.3. Правил зміна електропостачальника за ініціативою споживача має бути завершена протягом періоду, що починається з дня повідомлення споживачем нового електропостачальника про наміри змінити попереднього електропостачальника, але у строк, що не перевищує 21 календарний день із дня вказаного повідомлення.

Днем повідомлення споживачем про намір змінити електропостачальника вважається дата зафіксованого звернення споживача до нового електропостачальника щодо наміру укласти з ним договір про постачання електричної енергії споживачеві [4].

Повідомлення споживача про намір укладення договору з новим електропостачальником надається у вигляді заяви-приєднання до договору про постачання електричної енергії споживачеві.

Датою початку процедури зміни електропостачальника вважається дата отримання всіх необхідних даних новим електропостачальником.

Протягом трьох робочих днів новий електропостачальник зобов'язаний надіслати запит до адміністратора комерційного обліку щодо зміни електропостачальника.

Пункт 6.1.10. Правил визначає, що адміністратор комерційного обліку не пізніше наступного дня з дня отримання запиту на зміну електропостачальника має сформулювати прогнозні обсяги споживання за точкою обліку електричної енергії на заплановану дату зміни електропостачальника та:

1) перевірити інформацію про споживача та його об'єкт (об'єкти);

2) повідомити нового електропостачальника про можливість (відсутність можливості) здійснення зміни електропостачальника;

3) повідомити попереднього електропостачальника споживача про отримання запиту на зміну електропостачальника, дату запланованої зміни електропостачальника та прогнозні обсяги споживання на цю дату [4].

Пунктом 6.1.12. Правил передбачено, що у разі підтвердження можливості зміни електропостачальника повідомлення адміністратора комерційного обліку повинні містити:

1) до нового електропостачальника:
– підтвердження дати зміни електропостачальника;

- інформацію про історію споживання електричної енергії споживачем за минулі періоди;
- 2) до попереднього електропостачальника:
 - повідомлення про зміну електропостачальника та дату такої зміни;
- 3) до оператора системи:
 - повідомлення про зміну електропостачальника та дату такої зміни;
 - прогностні обсяги споживання електричної енергії за точкою обліку на заплановану дату зміни та прогноз обсягу розподілу електричної енергії на наступний розрахунковий період.

Таким чином, і Закон, і Правила містять гарантію для споживача, що процедура зміни електропостачальника за його ініціативою відбуватиметься не більше 21-го календарного дня з дня повідомлення споживача про намір змінити електропостачальника.

На нашу думку, вказана гарантія містить негативний аспект для споживача, що полягає в такому.

Відповідно до пункту 1.1.2. Правил розрахунковий період – період часу, зазначений у договорі, за який визначається обсяг спожитої та/або розподіленої/переданої електричної енергії, величина потужності та здійснюються відповідні розрахунки.

Згідно з пунктом 2.3.13. Правил обсяги спожитої електричної енергії визначаються за розрахунковий період, який становить 1 календарний місяць.

Так, пункти 4.19., 4.20. Правил установлюють, що розрахунки споживача за електричну енергію здійснюються за розрахунковий період, який, як правило, становить календарний місяць відповідно до умов договору (обраної споживачем комерційної пропозиції).

Якщо укладено новий договір, то перший розрахунковий період починається з дня початку постачання електроенергії і закінчується в останній день відповідного календарного місяця. У разі припинення дії договору розрахунковий період для останнього платежу починається з першого дня останнього календарного місяця постачання електричної енергії та закінчується в останній день постачання електричної енергії [4].

Електропостачальник має право на отримання від споживача відшкодування збитків, пов'язаних із відхиленням споживача від договірних величин споживання електричної енергії за розрахунковий період (день, місяць), відповідно до актів законодавства та умов договору.

НКРЕКП постановою від 14.03.2018 № 312 затвердила примірний договір про постачання електричної енергії споживачу (далі – Примірний договір).

У пункті 5.5. Примірного договору передбачено, що розрахунковим періодом за цим Договором є календарний місяць [5].

Так, регулятор ринку електричної енергії шляхом прийняття пункту 4.19. Правил та визначення пункту 5.5. Примірного договору сформував практику, за якою розрахунковим періодом є календарний місяць.

Слід зазначити, що календарний місяць як розрахунковий період є зручним як для електропостачальника, так і для споживача, що має низку переваг: 1) електропостачальникові легше закуповувати електричну енергію для потреб споживача на цілий календарний місяць, а не окремо на кожен день; 2) електропостачальникові та споживачеві зручніше здійснювати прогнозування споживання електричної енергії; 3) електропостачальникові та споживачеві простіше виконувати приписи податкового законодавства.

Невід'ємним додатком до договору про постачання електричної енергії споживачеві є прогностний обсяг споживання споживачем електричної енергії, в якому споживач визначає свої обсяги електричної енергії на кожен місяць протягом календарного року.

Якщо ж споживач достроково припинить договір про постачання йому електричної енергії шляхом обрання нового електропостачальника та якщо процедура зміни електропостачальника завершиться до закінчення календарного місяця (розрахункового періоду), то у попереднього електропостачальника можуть виникнути небаланси електричної енергії, що призведе до завдання останньому збитків. У такому разі попередній електропостачальник (із метою компенсації завданих збитків) скористається своїм правом на отримання від споживача відшкодування збитків, пов'язаних з ухиленням споживача від договірних величин споживання електричної енергії за розрахунковий період (календарний місяць).

Як зазначалось вище, Закон України «Про ринок електричної енергії» та Правила чітко регламентують, що процедура зміни електропостачальника за ініціативою споживача має відбуватись не більше 21-го календарного дня з дня повідомлення споживача про намір змінити електропостачальника.

На нашу думку, вказана норма обмежує право споживача на вільне укладення договору про

постачання електричної енергії, оскільки споживач не зможе укласти такий договір із відтермінуванням його дії у строк більше 21-го календарного дня. Вказане обмеження має такі негативні наслідки: 1) споживач позбавляється можливості довгострокового планування під час вибору електропостачальника; 2) під час здійснення процедури зміни електропостачальника споживач не контролює таку процедуру та ризикує відхиленням від договірних величин споживання електричної енергії за розрахунковий період згідно з договором із попереднім постачальником.

Ураховуючи вищенаведене, вважаємо доцільним здійснити таке:

1) внести зміни до частини 2 статті 59 Закону України «Про ринок електричної енергії» та викласти її в такій редакції: «Зміна електропостачальника здійснюється за ініціативою споживача на безоплатній основі у порядку, визначеному правилами роздрібного ринку, та має бути завершена у строк не більше трьох тижнів із дня повідомлення таким споживачем про намір змінити електропостачальника, якщо споживач не повідомить у повідомленні про намір змінити електропостачальника більший строк»;

2) внести зміни в абзац 1 пункту 6.1.3. Правил роздрібного ринку електричної енергії та викласти його в такій редакції: «Зміна електропостачальника за ініціативою споживача має бути завершена протягом періоду, що починається з дня повідомлення споживачем нового

електропостачальника про наміри змінити попереднього електропостачальника, у строк, що не перевищує 21 календарний день із дня вказаного повідомлення, якщо споживачем у повідомленні про намір змінити електропостачальника не передбачено більший строк».

На нашу думку, вказані зміни матимуть позитивний вплив на розвиток ринку електричної енергії загалом та повністю забезпечать споживачам електричної енергії право на вільне укладення договору про постачання електричної енергії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Панькова Л.О. Господарсько-правовий аспект укладення договору про постачання електричної енергії. *Право і суспільство*. № 1/2016. 2016. С. 106–111.
2. Зарубицька В. Нова модель ринку електроенергії: як це вплине на конкуренцію? *Юридична газета*. № 4 (710). URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/antimonopolne-konkurentne-pravo/nova-model-rinku-elektroenergiyi-yak-ce-vpline-na-konkurenciyu.html> (станом на 19.10.2020).
3. Про ринок електричної енергії : Закон України. *Урядовий кур'єр*. 10.06.2017. № 104–105.
4. Про затвердження Правил роздрібного ринку електричної енергії : постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 14.03.2018 № 312. *Урядовий кур'єр*. 18.04.2018. № 75.
5. Примірний договір про постачання електричної енергії споживачу, затверджений постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 14.03.2018 № 312. *Урядовий кур'єр*. 18.04.2018. № 75.

Котвяковський Ю.О., Кулібаба О.О. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СТРОКІВ У ПРОЦЕДУРІ ЗМІНИ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАЛЬНИКА ЗА ІНІЦІАТИВОЮ СПОЖИВАЧА

У статті проаналізовано норми чинного законодавства України, які регулюють питання проведення процедури зміни електропостачальника за ініціативою споживача.

Актуальність теми зумовлена тим, що трансформаційні процеси та євроінтеграція нашої держави призводять до розширення меж її міжнародного енергетичного співробітництва та конвергенції.

Відповідно до положень Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами – з іншого, сторони домовилися продовжувати та активізувати співробітництво у сфері енергетики з метою підвищення енергетичної безпеки, конкурентоспроможності та стабільності, що є необхідним для просування економічного зростання та досягнення прогресу в напрямі ринкової інтеграції, зокрема й шляхом поступового зближення в енергетичному секторі та через участь у регіональних ініціативах щодо співробітництва у сфері енергетики.

Україна на виконання зобов'язань щодо Третього енергетичного пакета Європейського Союзу запровадила нову модель ринку електричної енергії шляхом ухвалення Закону України «Про ринок електричної енергії».

Так, із 01 січня 2019 року в Україні почав функціонувати Новий ринок електричної енергії. Функціонування ринку електричної енергії здійснюється на конкурентних засадах. Одним із ключових принципів функціонування ринку електричної енергії є вільний вибір електропостачальника споживачем.

За результатами аналізу норм чинного законодавства України, які регулюють питання проведення процедури зміни електропостачальника за ініціативою споживача, авторами статті виявлено законодавчі прогалини в окресленому питанні та запропоновано внести зміни в Закон України «Про ринок електричної енергії» і Правила роздрібного ринку електричної енергії.

Ключові слова: електрична енергія, електропостачальник, споживач електричної енергії, договір про постачання електричної енергії споживачеві, строки, процедура зміни електропостачальника.

Kotvyakovsky Yu.O., Kulibaba O.O. CERTAIN ASPECTS OF THE APPLICATION OF TERMS IN THE PROCEDURE OF CHANGING THE ELECTRICITY SUPPLIER AT THE INITIATIVE OF THE CONSUMER

The article analyzes the norms of the current legislation of Ukraine, which regulate the procedure of changing the electricity supplier at the initiative of the consumer.

The urgency of the topic “Certain aspects of the application of terms in the procedure of changing the electricity supplier at the initiative of the consumer” is due to the fact that the transformation processes and the European integration of our country lead to expanding its international energy cooperation and convergence.

According to the provisions of the Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part, the Parties agree to continue and intensify existing energy cooperation to enhance energy security, competitiveness and stability, which is necessary to promote economic growth and progress towards market integration, including through gradual convergence in the energy sector and through participation in regional energy cooperation initiatives.

In order to fulfill its obligations under the European Union’s Third Energy Package, Ukraine has introduced a new model of the electricity market through the adoption of the Law of Ukraine “On the Electricity Market”.

Thus, on January 1, 2019, the New Electricity Market began to operate in Ukraine. The functioning of the electricity market is carried out on a competitive basis. One of the key principles of the electricity market is the free choice of the electricity supplier by the consumer.

Based on the analysis of the current legislation of Ukraine governing the procedure of changing the electricity supplier at the initiative of the consumer, the authors of the article identified legislative gaps on this issue and proposed amendments to the Law of Ukraine “On Electricity Market” and Retail Electricity Market Rules.

Key words: electricity, electricity supplier, electricity consumer, contract for the supply of electricity to the consumer, terms, procedure for changing the electricity supplier.